

Samodzielność finansowa a kryterium wieku studenta

Wraz z ukończeniem 26. roku życia student może ubiegać się o stypendium socjalne jako osoba samodzielna finansowo. Nie oznacza to jednak dowolności, ale wymaga udokumentowania sytuacji materialnej. Nie jest bowiem tak, że automatycznie samodzielnym jest student, który ukończył 26. rok życia i wykazuje dochody zerowe.

Jacek Pakuła 14 lipca 2023

Zgodnie z zapowiedzią sformułowaną we wpisie pt. *Wokół tzw. samodzielności finansowej studenta*, czas na omówienie pierwszej przesłanki uznania, gdy student ubiegając się o stypendium socjalne, może pominąć dochody rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych. Pierwsza z przesłanek, o których mowa w art. 88 ust. 2 PSWiN jest powiązana z wiekiem studenta. Zgodnie z ww. przepisem, *student, który nie prowadzi wspólnego gospodarstwa domowego z żadnym z rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych, może ubiegać się o stypendium socjalne bez wykazywania dochodów osiągniętych przez te osoby oraz będące na ich utrzymaniu dzieci (...), jeżeli (...): ukończył 26. rok życia.*

Przepis jest jasny - ważne jest, aby na dzień składania wniosku, albo wcześniej, a przynajmniej w dacie wydawania decyzji w przedmiocie przyznania stypendium socjalnego, student ukończył 26. rok życia. W praktyce dość częste były sytuacje, że student tylko dlatego, że osiągnął kryterium wieku, domagał się przyznania stypendium na podstawie dosłownie dochodu zerowego.

W tym miejscu warto pochylić się nad wyrokiem WSA w Białymstoku z dnia 23 lipca 2020 roku, sygn. II SA/Bk 172/20. Stan faktyczny był jasny. Niezbędne jest jego streszczenie z uwagi na ważne treści.

Student ubiegał się o stypendium socjalne, wskazując, że ma 27 lat, mieszka w domu studenckich, nie prowadzi gospodarstwa z żadnymi z rodziców, nie ma dochodów, nie korzysta z pomocy społecznej. Organ I instancji uznał, że brak zaświadczenia z ośrodka pomocy społecznej oznacza niemożność przyznania żądanego świadczenia. Organ podkreślił również, że złożone przez studenta oświadczenie, że utrzymuje się on z pożyczonych pieniędzy, nie może zostać potraktowane jako jego źródło utrzymania się. W odwołaniu student podnosił, że jest samodzielny finansowo i organ powinien uwzględnić treści przepisu art. 88 ust. 5 PSWiN, zgodnie z którym organ może przyznać stypendium socjalne mimo braku zaświadczenia z OPS. Organ odwoławczy utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję, wskazując, że student pomimo wezwania, nie udokumentował źródła utrzymania rodziny. Organ stwierdził również, że przedłożony przez studenta wyciąg z konta bankowego nie zawiera danych właściciela rachunku bankowego, w związku z tym nie może stanowić udokumentowanego źródła utrzymania rodziny, podobnie jak oświadczenie studenta o zaciągniętej u znajomego pożyczce, która podlega zwrotowi. Student wniósł skargę do WSA, którą oparła na twierdzeniu, że przedłożył zaświadczenie z OPS, jak również podtrzymał twierdzenie, że jest samodzielny finansowo, bowiem złożył oświadczenie, że nie prowadzi gospodarstwa z żadnymi z rodziców oraz ukończył 26. rok życia.

Wojewódzki Sąd Administracyjny rozpatrując skargę wniesioną przez studenta uznał, że zaskarżona decyzja odpowiada prawu. Tym samym oddalił skargę studenta. Wyrok jest prawomocny i może być wsparciem dla organów rozpatrujących wnioski o przyznanie stypendium. Trzeba jednak wiedzieć, co w uzasadnieniu wyroku Sąd zawarł.

Po pierwsze, WSA uznał, że przedstawienie zaświadczenia z OPS, z którego wynika, że nie korzysta on ze świadczeń socjalnych. Przedłożony nie dokument nie jest więc zaświadczeniem, o którym mowa w art. 88 ust. 4 PSWiN. Nie zamyka to jednak drogi studentowi do stypendium, bowiem wyjaśnienia i udokumentowanie trudnej sytuacji materialnej dopuszcza przyznanie stypendium na podstawie art. 88 ust. 5 PSWiN. Co ważne, w ocenie Sądu należało przyjąć, że skoro student nie korzysta ze świadczeń pomocy społecznej, to logiczne jest, że OPS nie posiada informacji o sytuacji dochodowej i majątkowej skarżącego, co

uzasadnia brak legitymowania się przez skarżącego zaświadczeniem. Taka jest praktyka i dlatego brak zaświadczenia OPS nie może prowadzić automatycznie do odmowy przyznania stypendium.

Po drugie, Sąd wskazał, że w art. 88 ust. 5 PSWiN zawarto obowiązek udokumentowania źródeł utrzymania rodziny (w tym wypadku studenta). W realiach sprawy oznaczało to, że skoro student oświadcza, że utrzymuje się z pożyczki to nie wystarczy tylko oświadczenie, czy wydruk salda konta bankowego. Udokumentowaniem źródła utrzymania studenta, w świetle złożonego przez niego oświadczenia, mogłaby być umowa pożyczki zawarta pomiędzy nim, a znajomym, której jednak skarżący nie złożył. Samo zaś złożenie umowy pożyczki wywołuje inne pytania, np. czy taka umowa została zgłoszona do urzędu skarbowego, czy podlega opodatkowaniu, a nawet czy ww. znajomy miał możliwości finansowe. Sąd uznał, że słuszną była odmowa przyznania stypendium, skoro student nie przedłożył żadnego dokumentu ilustrującego źródła utrzymania.

Na marginesie należy wskazać, że aktualna i kluczowa jest tutaj tzw. reguła trzech pytań. Skoro bowiem student deklaruje, że pożyczył np. 800 zł od znajomego to trzeba zapytać o wydatki studenta, bo trudno uznać, że taka kwota faktycznie może stanowić pokrycie wydatków związanych z codziennym utrzymaniem. Dlatego warto pytać: 1) dlaczego nie korzysta z OPS; 2) jakie ma wydatki?; 3) jakie ma dochody wraz potwierdzeniem w postaci dokumentów. Dopiero wtedy można ocenić, czy rzeczywiście student znajduje się w trudnej sytuacji materialnej.

Po trzecie, Sąd przyjął, wbrew twierdzeniom studenta, że z art. 88 ust. 2 PSWiN nie wynika, aby student, który ukończył 26 lat i który nie prowadzi wspólnego gospodarstwa domowego z żadnym z rodziców, mógł ubiegać się o stypendium socjalne bez konieczności wykazywania dochodów. Z treści przepisu natomiast wynika, że 26-letni student, który nie prowadzi wspólnego gospodarstwa domowego z żadnym z rodziców, może ubiegać się o stypendium socjalne bez wykazywania dochodów osiągniętych przez te osoby, a nie przez siebie. To ważne wskazanie, bowiem mogłoby się wydawać, że fakt ukończenia 26. roku życia automatycznie oznacza, że student jest samodzielny i powinien otrzymać stypendium socjalne. Najpierw student musi złożyć oświadczenie, że jest samodzielny, następnie powinien wskazać przesłankę - tu kryterium wieku - a dopiero ocena poczyniona przez organ, na podstawie wyjaśnień i dokumentów, umożliwia przyznanie stypendium. Do studenta, który deklaruje samodzielność finansową mogą mieć zastosowanie przepisy art. 88 ust. 4-5 PSWiN, co w realiach niniejszej sprawy oznacza, że student musi przedstawić zaświadczenie z OPS, a także - zgodnie z regułą trzech pytań - udokumentować fakt, że znajduje się w trudnej sytuacji materialnej.

Po czwarte, Sąd przypomniał, że student ma obowiązek współdziałania z organem stypendialnym. To na studencie spoczywa ciężar dowodu i konieczność udokumentowania, że znajduje się w trudnej sytuacji materialnej.

Po piąte, Sąd odwołał się w swoim wyroku do obowiązku alimentacyjnego ciężącego na rodzicach. Uczelniany regulamin świadczeń dla studentów zawierał takie postanowienie, zgodnie z którym przy ocenie sytuacji materialnej studenta bierze się pod uwagę obowiązek alimentacyjny rodziców wobec dzieci. Mogłoby się wydawać, że odwołanie do obowiązku alimentacyjnego jest zbyt daleko idące, bo przecież samodzielność finansowa polega na tym, że dochody rodziców, w pewnych sytuacjach, pomija się. Trzeba jednak pamiętać, że pomoc materialna ma swoje podstawy w art. 70 ust. 4 Konstytucji RP. Wyrażona w przywołanym przepisie zasada pomocniczości władz publicznych stanowi, że państwo wspiera osoby chcące uzyskać wyższe wykształcenie. Pomoc ta finansowana jest ze środków publicznych, *de facto* przez podatników, co oznacza, że nie można dowolnie zwalniać osób zobowiązanych do udzielania pomocy, tj. rodziców, i przerzucać ciężar na państwo. Taki mechanizm mógłby prowadzić do nadużyć w ten sposób, że student zamiast sięgać w pierwszej kolejności po wsparcie do zamożnych rodziców, wolałby ubiegać się o stypendium socjalne.

Zresztą wątek relacji alimentacji i stypendiów socjalnego był przedmiotem wielu orzeczeń sądów administracyjnych i warto tutaj przybliżyć wskazania zawarte w wyroku WSA w Lublinie z dnia 11 czerwca 2019 r., sygn. III SA/Lu 151/19, który to został utrzymany w mocy przez NSA wyrokiem z dnia 5 lutego 2020 r., sygn. I OSK 2949/19. W mojej ocenie wskazania zawarte w uzasadnieniu wyroku WSA w Lublinie są aktualne i dlatego warto przywołać chociażby dwa fragmenty:

- *Pomoc materialna ze środków przeznaczonych w budżecie państwa w formie stypendium socjalnego nie zwalnia rodziców z obowiązku pokrywania kosztów utrzymania dziecka, które nie może jeszcze utrzymać się samodzielnie i nie wyprzedza tego obowiązku. Dlatego skarżąca, jako studentka ubiegająca się o przyznanie pomocy materialnej w formie stypendium, winna w pierwszej kolejności podejmować kroki w celu wyegzekwowania świadczeń alimentacyjnych zasądzonych na jej rzecz od matki wyrokiem sądu i w sytuacji całkowitej albo częściowej bezskuteczności egzekucji przedstawić stosowne zaświadczenie komornika w tym przedmiocie.*
- *Pomocowy charakter świadczeń dla studentów ze środków budżetu państwa przyznawanych w formie stypendium*

oznacza, że jeżeli student ma możliwość uzyskiwania środków materialnych z tytułu alimentów zasądzonych wyrokiem sądu, to ta okoliczność musi być uwzględniona przy ustalaniu czy i w jakiej wysokości państwo winno takiej pomocy udzielić. Skarżąca świadomie zrezygnowała z dochodzenia należnych jej alimentów, w związku z czym ustalona sytuacja materialna studentki jest między innymi następstwem zaniechania w tym zakresie.

Wyrok WSA w Lublinie dotyczył sytuacji, gdy studentka twierdziła, że otrzymuje alimenty w kwocie niższej, niż wynika to z wyroku alimentacyjnego. WSA uznał, że nie można tylko na podstawie oświadczenia studentki przyjąć niższą kwotę. Prawidłowe byłoby przedstawienie zaświadczenia od komornika o np. bezskuteczności egzekucji alimentów. Z wyroku WSA w Lublinie wyprowadzić można domniemanie, że student, który sam wykazuje dosłownie dochody zerowe, nie może rezygnować z pomocy rodziców i ubiegać się o stypendium socjalne tylko dlatego, że ukończył 26. rok życia i chce być samodzielny. Najpierw powinien otrzymać wsparcie od rodziców, a gdy rodzice nie chcą wspierać studenta, to zasadne jest wystąpienie z powództwem alimentacyjnym. Dopiero oddalenie takiego powództwa pozwala pominąć rodziców w postępowaniu w przedmiocie przyznania stypendium.

Trzeba pamiętać jeszcze o jednej kwestii - jeśli student w październiku 2023 r. składa wniosek o stypendium socjalne wskazując, że jest samodzielny finansowy, natomiast z dokumentów wynika, że 26. rok życia ukończy 5 listopada 2023 r. to nie można przyznać mu stypendium za październik 2023. Możliwe jest uznanie samodzielności, ale dopiero od listopada 2023 r. Co więcej, jeśli student wykazuje dochód niewielki, do 600 zł, czyli ma miejsce sytuacja, o której mowa w art. 88 ust. 4-5 PSWiN (postępowanie ze studentami wykazującymi tzw. dochody zerowe), to należy domagać się zaświadczenia z ośrodka pomocy społecznej. Brak takiego zaświadczenia, a przede wszystkim wyjaśnień, zgodnie z tzw. regułą trzech pytań, które nie są poparte odpowiednimi dokumentami, powinny prowadzić do wydania decyzji o odmowie przyznania stypendium socjalnego.

W następnym wpisie - kolejne przesłanki.

Oferta webinarów dostępna jest na stronie [Instytutu Prawa Szkolnictwa Wyższego i Nauki - w zakładce Webinary](#).

Blog pt. Pomoc materialna dla studentów jest częścią zadania publicznego współfinansowanego ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki otrzymanych w 2023 r. w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz Środowiska akademickiego”.

Minister
Edukacji i Nauki

Ministerstwo
Edukacji i Nauki